

2021 - VI

Sektörel Güncel Gelişmeler

İktisadi Araştırmalar Bölümü

İÇİNDEKİLER

ENERJİ

3

DEMİR ÇELİK

6

PERAKENDE

9

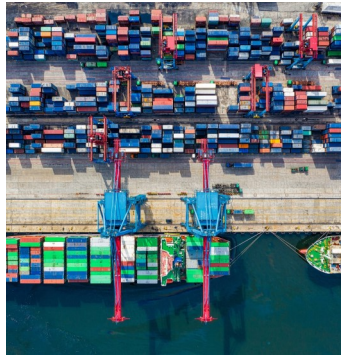
İNŞAAT VE KONUT

4

LOJİSTİK

7

BEYAZ EŞYA

10

TARIM

12

OTOMOTİV

5

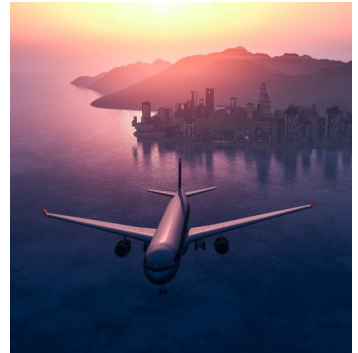
TEKSTİL-HAZIR GIYİM

8

TURİZM

11

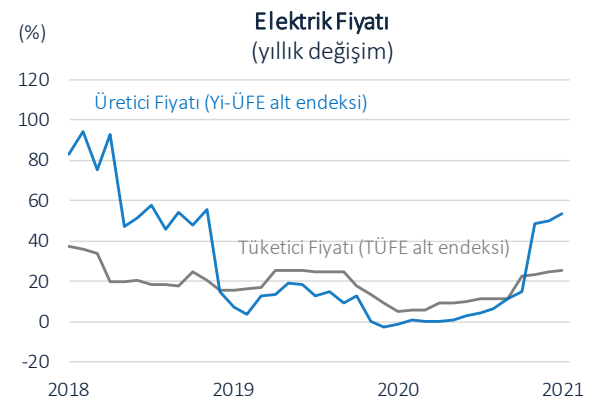
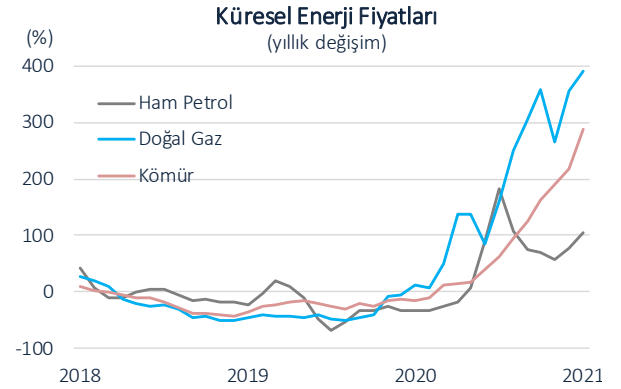
Enerji piyasası baskı altında kalmaya devam ediyor.

		Son Veri	Önceki Veri
Elektrik Üretimi (yıllık değişim)	Ekim	% 3,5	% 0,6
Elektrik Tüketici Fiyatı (yıllık değişim)	Ekim	% 25,4	% 25,0
Elektrik Üretici Fiyatı (yıllık değişim)	Ekim	% 53,4	% 50,1
Küresel Enerji Fiyatları (yıllık değişim)	Ekim	% 175,8	% 136,1
Ham Petrol Fiyatı (yıllık değişim)	Ekim	% 105,8	% 78,1
Doğal Gaz Fiyatı (yıllık değişim)	Ekim	% 390,8	% 354,9
Kömür Fiyatı (yıllık değişim)	Ekim	% 288,3	% 218,4
Takipteki Krediler Oranı	Ekim	% 5,5	% 5,6

Enerji piyasası artan maliyetler ile üretici ve tüketici fiyatları arasında genişleyen makasın etkisiyle baskı altında kalmaya devam ediyor. Küresel ölçekte doğal gaz fiyatlarında yaşanan artış Ekim ayında %400 seviyelerine yaklaşırken, kömür fiyatlarındaki artış %288 seviyesinde gerçekleşti. Bu dönemde TL'de yaşanan değer kaybı da maliyetleri artırdı. Ayrıca, kapasite mekanizması kapsamında sene başında TL bazında belirlenen desteklerin üreticilere yeterli katkısı sağlayamadığı ifade ediliyor.

BOTAŞ, doğal gaz maliyetlerindeki yükseliş nedeniyle **doğal gaz çevrim santrallerine ve sanayiye sattığı doğalgazın fiyatını artırdı**. Çevrim santrallerine satılan gazın fiyatı %48,8 oranında artarken, sanayiye satılan gazın fiyatı ilk kademedeki tüketim yapan işletmeler için %48,4 oranında yükseldi. Söz konusu artış, sanayi işletmelerinin tüketimlerine göre %78 düzeyine kadar çıkabilecek. Son olarak Temmuz ayında %12 oranında artırılan konut tarifesinde ise değişikliğe gidilmedi.

Her ay belirlenen **azami limite yakın oluşan elektrik fiyatları**, tedarik şirketlerini ve üreticileri olumsuz etkiliyor. Özellikle, yıllık bazda sabit fiyatla anlaşma yapmak durumunda olan firmaların nakit akışının belirgin şekilde bozulmaya başladığı görülürken, bazı anlaşmaların tek tarafı olarak feshedilmek durumunda kalınabileceğine ilişkin endişeler artıyor. Bu çerçevede Ekim ayı ortasında azami fiyat limitinin hesaplama yönteminde değişikliğe gidilirken, düzenlemeyle birlikte üst limitteki artış %50'nin üzerinde gerçekleşti. Değişikliğin ardından oluşan fiyatların yine üst limite yakın gerçekleştiği dikkat çekti.

İnşaat sektörü üçüncü çeyrekte daraldı.

		Son Veri	Önceki Veri
Büyüme (reel, GSYH inşaat alt kalemi)	2021 Ç3	-% 6,7	% 3,3
Yapı Ruhsatı Sayısı (yıllık değişim)	2021 Ç3	% 5,4	% 14,3
Yapı Kullanma İzni Sayısı (yıllık değişim)	2021 Ç3	-% 10,0	% 5,1
Bina İnşaatı Ciro Endeksi (reel, yıllık değişim)	Eylül	-% 2,3	-% 6,7
Konut Satışları (yıllık değişim)	Ekim	% 14,9	% 7,6
İpotekli (yıllık değişim)	Ekim	% 9,7	-% 16,4
Diğer (yıllık değişim)	Ekim	% 16,3	% 16,0
Konut Fiyat Endeksi (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 13,3	% 11,9
Yabancıların Gayrimenkul Yatırımları (milyar USD)	Eylül	0,7	0,7
Takipteki Krediler Oranı	Ekim	% 8,1	% 8,3

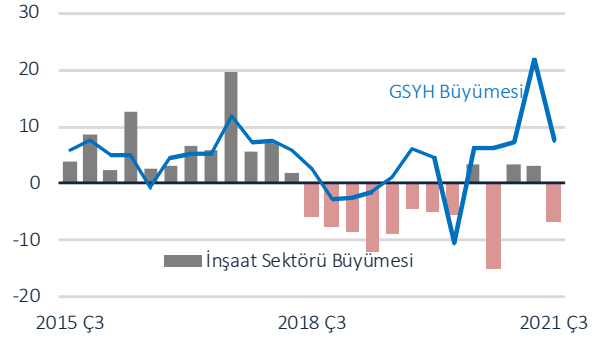
İnşaat sektörü 2021'in üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre %6,7 oranında daraldı. Sektörde yılın ilk üç çeyreğinde GSYH'de kaydedilen %11,7'lik güçlü büyümeye karşılık, inşaat sektörünün %0,6 oranında daraldığı görüldü.

Haziran-Ağustos döneminde yüksek baz nedeniyle yıllık bazda gerileyen konut satışları, söz konusu etkinin azalmasıyla Eylül-Ekim döneminde yükseldi. İpotekli satışlar 5 aylık daralmanın ardından Ekim'de ilk kez artarken, diğer satışlar yükselmeye devam etti. Öte yandan, toplam satışlar Ocak-Ekim döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %15,2 geriledi.

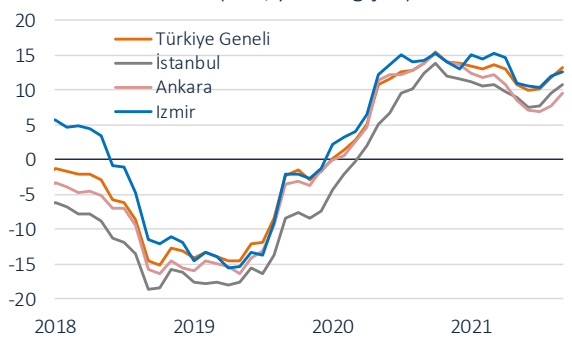
Türkiye genelinde konut fiyatları Eylül'de yıllık bazda %36 oranında arttı. Aynı dönemde konut fiyatlarındaki reel artış ise %13,3 düzeyinde gerçekleşti. Son dönemde konut fiyatlarında gözlenen hızlı yükselişte, özellikle büyük şehirlerin belirli bölgelerinde yoğunlaşan talep artışının etkili olduğu gözleniyor. Merkezi bölgeler başta olmak üzere konut arzındaki büyümenin sınırlı kalması da fiyat artışlarını destekliyor.

İnşaat sektöründe maliyetler artmaya devam ediyor. Bina inşaatı maliyet endeksi Ekim'de yıllık bazda %40,2 yükseldi. Satış adetlerindeki toparlanma ve konut sektöründeki hızlı fiyat artışlarına karşılık, maliyetlerdeki artışın da etkisiyle sektörün reel cirosu yıllık bazda gerilemeye devam etti.

İnşaat Sektöründe Reel Büyüme (yıllık % değişim)

Konut Fiyatları (reel, yıllık değişim)

Otomotiv sektöründe daralma derinleşiyor.

		Son Veri	Önceki Veri
Toplam Üretim (adet, yıllık değişim)	Ekim	-% 28,3	-% 24,7
Otomobil (adet, yıllık değişim)	Ekim	-% 32,6	-% 34,4
Ticari Araç (adet, yıllık değişim)	Ekim	-% 20,8	-% 7,7
Toplam Yurt İçi Araç Satışları (adet, yıllık değişim)	Ekim	-% 40,1	-% 36,9
Otomobil (adet, yıllık değişim)	Ekim	-% 46,9	-% 39,1
Ticari Araç (adet, yıllık değişim)	Ekim	-% 11,7	-% 28,9
İhracat (adet, yıllık değişim)	Ekim	-% 16,4	-% 17,9
İhracat (tutar, yıllık değişim)	Ekim	-% 10,4	-% 5,1
Takipteki Krediler Oranı	Ekim	% 1,7	% 1,8

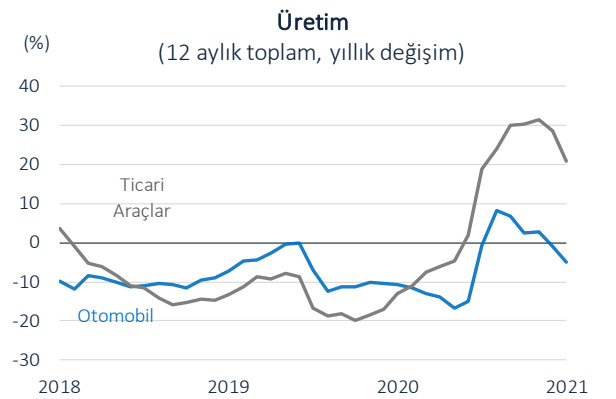
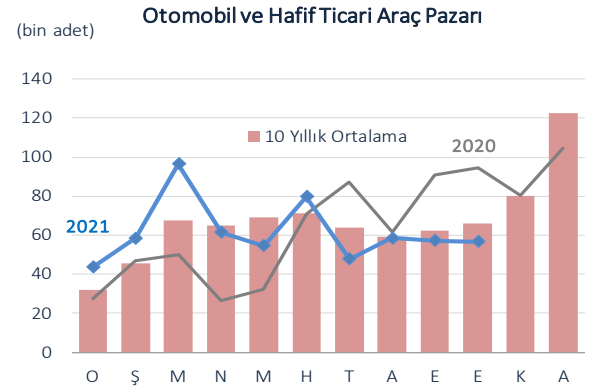
Yurt içinde otomotiv üretimi Eylül-Ekim döneminde daraldı. Ekim ayında otomobil üretimi yıllık bazda %32,6 düşerken, ticari araç üretimi de %20,8 azaldı. Üretimdeki düşüşte **mikroçip tedarikinde yaşanan sorunlar** etkili oldu.

Otomotiv pazarında kaydedilen daralma Ekim'de hızlandı. Yurt içi **otomotiv pazarı Ekim ayında yıllık bazda %40 daralırken**, otomobil satışlarında gözlenen yaklaşık %33'lük azalma dikkat çekti. Bu gelişmede, üretimdeki sorunlara bağlı olarak piyasada etkili olan arz eksikliğinin yanı sıra döviz kuru gelişmelerinin de etkisiyle fiyat düzeylerinde yaşanan hızlı artışlar belirleyici oldu. Böylece, yılın ilk 10 aylık döneminde otomotiv pazarında kaydedilen büyüme %4,5'e geriledi.

Adet bazında otomotiv ihracatı Ekim ayında %16,4 geriledi. Üretimde yaşanan problemler ve Türkiye'nin otomotiv ihracatında %60'ın üzerinde paya sahip olan **AB pazarındaki daralmanın otomotiv ihracatını olumsuz etkilediği** görülüyor.

Sektör yetkilileri otomobil fiyatlarının son aylardaki seyrine ilişkin değerlendirmelerinde, **Kasım ayında döviz kurlarında yaşanan hızlı artış paralelinde araç fiyatlarına yapılan zamların**, Ağustos ayında binek otomobillerin ÖTV matrahlarına yönelik düzenlemenin satış fiyatları üzerindeki düşürücü etkisini işlevsiz kıldığına dikkat çekti.

Otomobil arzında yaşanan sorunlar ve döviz kurlarındaki yukarı yönlü seyir paralelinde **otomotiv piyasasında fiyatların artmaya devam edebileceği** ve söz konusu artışın talep üzerinde baskı yaratabileceği düşünülüyor.

Çelik sektöründe yurt içi talep geriliyor.

		Son Veri	Önceki Veri
Ham Çelik Üretimi (yıllık değişim)	Eylül	% 2,4	% 7,1
Sanayi Üretimi (yıllık değişim)	Eylül	% 11,5	% 15,3
Demir Cevheri Fiyatı (yıllık değişim)	Ekim	-% 4,0	-% 1,8
İhracat (yıllık değişim, USD)	Ekim	% 56,6	% 93,5
Yurt İçi Ciro (reel, yıllık değişim)	Eylül	-% 8,2	-% 4,5
Yurt Dışı Ciro (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 103,7	% 89,3
Takipteki Krediler Oranı	Ekim	% 2,5	% 2,5

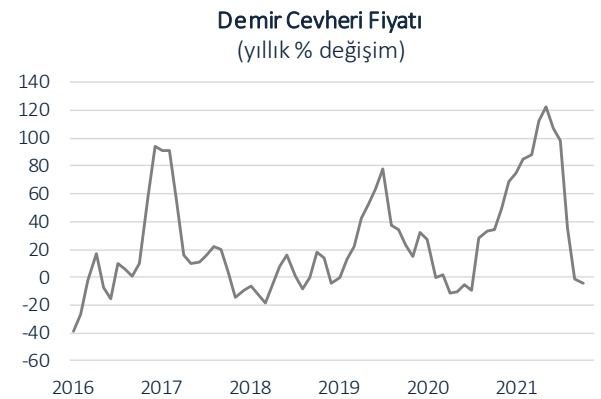
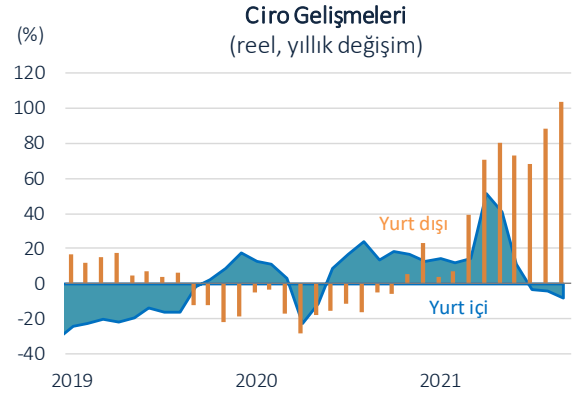
Dünya Çelik Birliği (Worldsteel) verilerine göre, **küresel ham çelik üretimi 2021 yılının Ağustos-Eylül döneminde** yıllık bazda **geriledi**. Bu gelişmede, çelik üretiminde ilk sırada yer alan Çin'in enerji tüketimini sınırlamaya dönük uygulamaları sonucunda çelik üretiminin azalması belirleyici oldu.

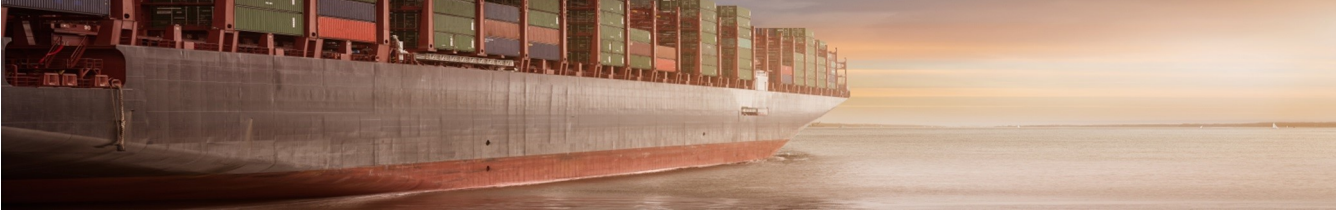
Yurt içinde ham çelik üretimindeki yıllık artış Eylül ayında da **devam etti**. Mamul çelik tüketimi ise otomotiv ve inşaat sektörlerinin girdi talebindeki yavaşlama paralelinde Eylül'de yıllık bazda %24 azaldı. Son dönemde çelik tüketiminde kaydedilen düşüşün etkisiyle yurt içi cirolar da reel bazda geriledi.

2021'in ilk 9 ayında miktar bazında çelik ürünleri ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine göre **%25,1 yükseldi**. Yurt dışı cirolardaki reel artış, ihraç edilen ürün miktarının yanı sıra küresel ölçekte artan fiyatların da etkisiyle Eylül döneminde hızlandı.

Demir cevheri fiyatları, bir yıllık kesintisiz yükselişinin ardından Eylül ve Ekim ayında yıllık bazda geriledi. Çin'de azalan çelik üretiminin yanı sıra bu ülkede önemli çelik tüketicilerinden olan konut sektöründe yaşanan sorunlar, söz konusu gelişmede etkili oldu. Öte yandan, çelik üretiminin artmaya devam etmesi ve emlak piyasasına ilişkin beklentilerin iyileşmesine bağlı olarak ilerleyen dönemde demir cevheri fiyatlarının yönünü yukarı çevirebileceği öngörülmüyor. Bununla birlikte, **koronavirüsün yeni varyantının** küresel büyümeye dair endişeleri artırmasının, **sanayi metallerinin fiyatları üzerinde baskı oluşturduğu** dikkat çekiyor.

AB ve ABD, **çelik ve alüminyumda uygulanan gümrük vergileri** konusunda uzlaşmaya vardı. ABD'nin AB menşeli çelik ve alüminyuma yönelik gümrük vergilerini kaldırmasının, Türkiye menşeli ürünlere uygulanan kotaların halen geçerli olması sebebiyle, yerli üreticilerin ABD pazarındaki rekabet gücünü olumsuz etkileyebileceği değerlendiriliyor.

Baltık Kuru Yük Endeksi 13 yılın zirvesinden geriledi.

		Son Veri	Önceki Veri
Baltık Kuru Yük Endeksi (ortalama, yıllık değişim)	Ekim	% 195,6	% 203,9
İhracat Miktar Endeksi (yıllık değişim)	Eylül	% 16,3	% 27,6
İthalat Miktar Endeksi (yıllık değişim)	Eylül	-% 9,2	-% 8,8
Toplam Ciro Endeksi (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 42,4	% 49,1
Karayolu Taşımacılığı Ciro (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 25,8	% 31,6
Denizyolu Taşımacılığı Ciro (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 49,0	% 60,7
Havayolu Taşımacılığı Ciro (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 106,6	% 135,1
Depolama Ciro (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 43,1	% 44,9
Takipteki Krediler Oranı	Ekim	% 2,4	% 2,5

Ekim ayının ilk haftasında 5.650 puan ile son 13 yılın zirvesini gören **Baltık Kuru Yük Endeksi**, hızlı bir düşüş sergileyerek Kasım sonunda **3.000 puanın altına geriledi**. Endekste düşüşte, yılın son çeyreğinde küresel ekonomik faaliyette gözlenen görece yavaşlamanın ve buna paralel olarak dış ticaret taşımacılığında kaydedilen azalmanın etkili olduğu ifade ediliyor. Ayrıca, Ekim ayında Çin'in çelik ve kömür dış ticaretinde kaydedilen gerilemenin de navlun fiyatlarındaki düşüşte rol oynadığı belirtiliyor.

Ocak-Eylül döneminde Türkiye'nin ihracatında yaşanan hızlı artış paralelinde ihracat miktar endeksi 2020'nin aynı dönemine göre %26,2 artarken, ithalat miktar endeksi %4,3 ile sınırlı bir yükseliş kaydetti. **Türkiye'nin dış ticaretindeki büyümenin, lojistik sektörünü olumlu yönde etkilediği** izlendi. Sektörün reel cirosu Eylül ayında %42 oranında büyüdü. Öte yandan, son dönemde dış ticaret hacmindeki büyümenin ivme kaybetmesi ve maliyet artışlarının hızlanması paralelinde reel ciro büyümesinin bir miktar yavaşladığı dikkat çekiyor.

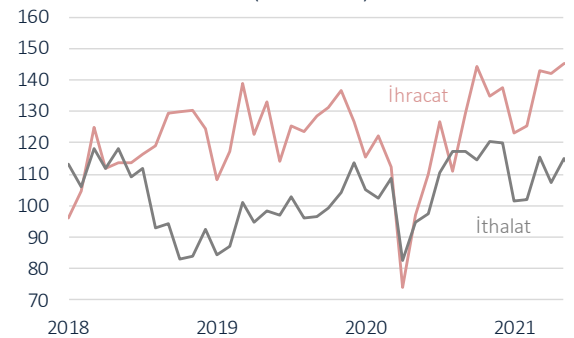
Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan Deniz Yolu Taşımacılığı raporuna göre, 2021 yılında **küresel deniz yolu taşımacılığının** ticaret hacmindeki toparlanmanın etkisiyle yıllık bazda %4,3 oranında artacağı öngörülüyor. Buna karşılık, orta vadede olumlu bir görünüm sunmaya devam eden deniz yolu taşımacılığının kısa vadede küresel ekonomik büyümedeki normalleşmeye bağlı olarak bir miktar performans kaybına uğrayabileceği düşünülüyor.

Koronavirüsün yeni varyantının küresel ölçekte yayılarak uluslararası ticareti olumsuz etkilemesi olasılığı, lojistik sektörü açısından 2022 yılına ilişkin en önemli risk faktörü olarak değerlendiriliyor.

Baltık Kuru Yük Endeksi

Dış Ticaret Miktar Endeksi
(2015=100)

Kaynak: BDDK, TÜİK, UAB, Datastream, IATA

Tekstil ve hazır giyim sektörlerinde maliyet baskısı artıyor.

		Son Veri	Önceki Veri
Tekstil Sanayi Üretimi (yıllık değişim)	Eylül	% 9,2	% 14,2
Hazır Giyim Sanayi Üretimi (yıllık değişim)	Eylül	% 14,2	% 21,7
Tekstil Ciro (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 9,1	% 21,6
Hazır Giyim Ciro (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 18,7	% 28,5
Tekstil Üretici Fiyatları (yıllık değişim)	Ekim	% 38,1	% 34,3
Hazır Giyim Üretici Fiyatları (yıllık değişim)	Ekim	% 10,3	% 9,8
Tekstil İhracatı (değer bazında yıllık değişim)	Ekim	% 9,2	% 19,3
Hazır Giyim İhracatı (değer bazında yıllık değişim)	Ekim	% 6,7	% 10,4
Takipteki Krediler Oranı	Ekim	% 2,9	% 3,1

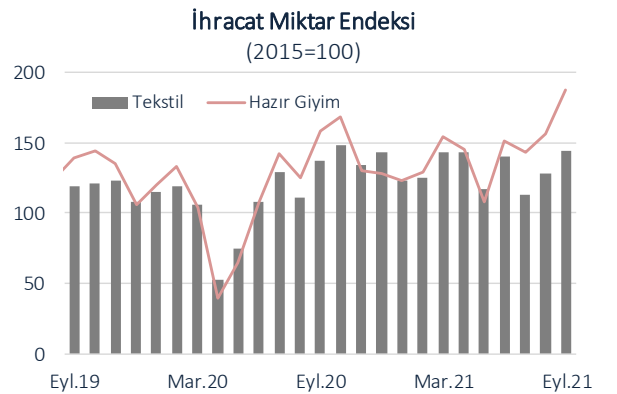
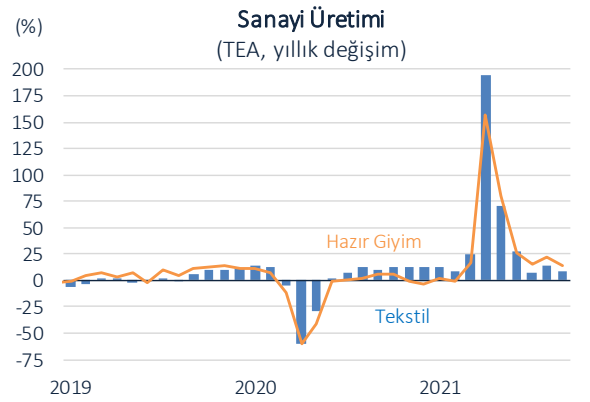
Tekstil ve hazır giyim üretimi Eylül'de yükseldi. Üretim artışının sürmesi paralelinde söz konusu sektörlerde ait kapasite kullanım oranı, Kasım ayı itibarıyla %80'in üzerinde seyretmeye devam etti. Öte yandan, son dönemde iç ve dış talepte bir miktar yavaşlama kaydedildi.

Türkiye'nin değer bazında **tekstil ve hazır giyim ihracatı**, Ağustos ayındaki güçlü büyümesinin ardından Eylül'de bir miktar hız kesti. Dış talepteki performans kaybı, ihracat tutarlarındaki değişime ek olarak miktar bazında ihracat verilerinde de izlendi. İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (İTKİB) verilerine göre, tekstil sektörünün miktar bazında ihracatı Ekim ayında yıllık bazda %1,6 geriledi.

Ekim ayında tekstil sektöründe 47,8 ile 50 eşik değerinin altında gerçekleşen, hazır giyim sektöründe ise aylık bazda 3,7 puanlık gerileyerek 52,2 düzeyine inen **PMI verileri** de söz konusu sektörlerin faaliyetlerindeki yavaşlamayı teyit etti.

Arz kaynaklı sorunlar nedeniyle küresel ölçekte pamuk fiyatlarında yaşanan artışın yanı sıra iplik ve boya gibi sektörün diğer önemli girdilerinin fiyatlarında son dönemde kaydedilen yükselişler, sektörde **maliyet artışlarının** da hızlanmasına sebep oldu. Ayrıca, döviz kurlarının yüksek ve dalgalı seyri de girdi maliyetlerini yukarı yönlü etkiledi.

Maliyet artışlarının, ilerleyen dönemde hazır giyim başta olmak üzere sektör genelinde **nihai ürün fiyatlarına** yansıtılması bekleniyor. Öte yandan, talebe ilişkin gelişmelerin de sektörün fiyat politikaları üzerinde etkili olacağı düşünülüyor.

Tüketici güvenindeki bozulma dikkat çekiyor.

		Son Veri	Önceki Veri
Satış Hacim Endeksi (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 15,9	% 15,9
Gıda	Eylül	% 6,7	% 7,9
Gıda dışı (akaryakıt hariç)	Eylül	% 24,2	% 24,3
Elektronik eşya ve bilgisayar	Eylül	% 15,1	% 17,7
Mobilya, beyaz eşya ve diğer	Eylül	% 4,6	% 6,7
Tekstil, giyim ve ayakkabı	Eylül	% 54,3	% 53,4
Eczacılık, tıbbi ürünler ve kozmetik	Eylül	% 12,5	% 6,3
Posta ve internet yoluyla ticaret	Eylül	% 47,1	% 45,5
Ciro Endeksi (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 14,9	% 16,0
Perakende Güven Endeksi (aylık değişim)	Kasım	% 0,6	% 4,8
Takipteki Krediler Oranı	Ekim	% 4,7	% 4,6

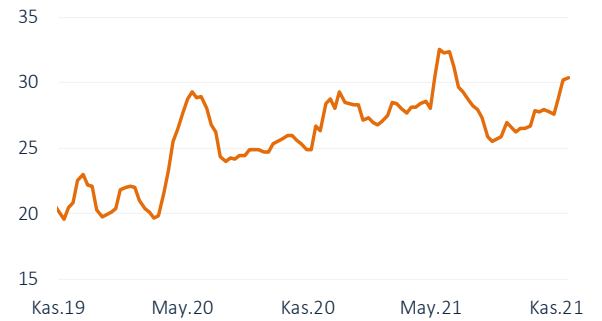
Perakende satış hacmi Eylül ayında yıllık bazda %15,9 oranında arttı. Bu dönemde gıda ve gıda dışı grupta satış hacmi yıllık bazda artmaya devam ederken, **tekstil, giyim ve ayakkabı satışları** yıllık bazda %54 ile **güçlü bir yükseliş kaydetti**.

TCMB verilerine göre, **internet üzerinden yapılan kartlı harcamaların** toplam içindeki payı 19 Kasım haftası itibarıyla %30,4 ile **Haziran ayından bu yana en yüksek düzeye** ulaştı. Bu gelişimde, Kasım ayında e-ticaret sitelerinin gerçekleştirdiği kampanyalar etkili oldu.

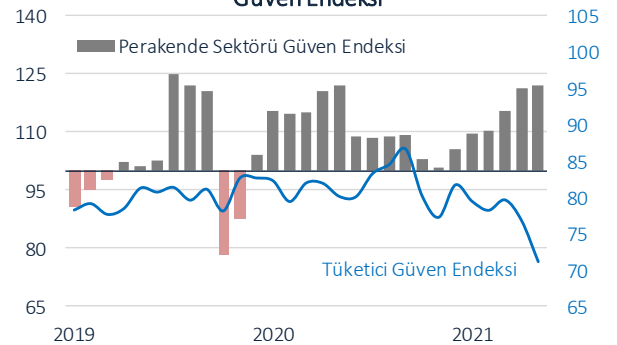
Mevsim etkilerinden arındırılmış **tüketici güven endeksi** Kasım'da aylık bazda %7,3 düşerek **Ocak 2004'ten bu yana en düşük seviyesi olan 71,1'e geriledi**. Bu durum, tüketici güveninde Ekim ayına göre belirgin bir bozulma yaşandığına işaret etti. Ekim'de aylık bazda %4,8 artan perakende sektörü güven endeksi ise Kasım'da sınırlı yükseldi. Alt endeksler itibarıyla bakıldığında gelecek 3 aylık dönemde tedarikçilere verilecek sipariş miktarı beklentisi azalırken, satış fiyatları beklentisi arttı.

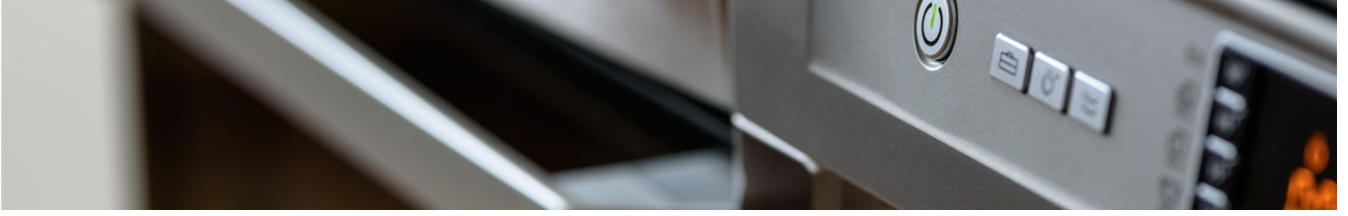
Hammadde fiyatlarındaki artış, tedarik sorunları ve döviz kurlarındaki yükselişin etkisiyle sektörde **hızlı bir şekilde artan maliyetlerin, ürün fiyatlarında da yansımaları bekleniyor**. Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD) Başkanı Kaya, hazır giyim ürünlerinde 2022'nin başında en az %50 oranında zam yapılmasını beklediklerini söyledi. Birleşmiş Markalar Derneği (BMD) Başkanı Öncel ise iplik ve petrokimya bazlı girdilerin ithalatında uygulanan gümrük vergilerinin yılbaşına kadar sıfırlanması durumunda maliyetlerdeki artışın bir miktar yavaşlayabileceğini ifade etti.

İnternet Üzerinden Yapılan Harcamaların Toplam İçindeki Payı (4 haftalık ortalama, %)

Tüketici ve Perakende Ticaret Sektörü Güven Endeksi

Yurt içinde beyaz eşya satışları Ekim'de geriledi.

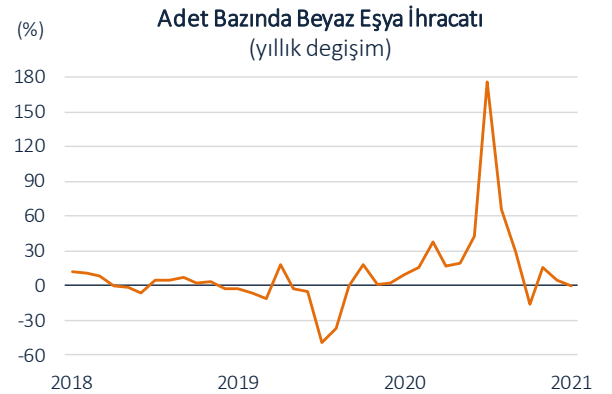
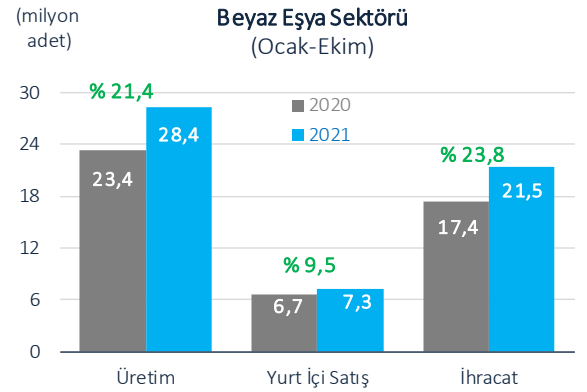
		Son Veri	Önceki Veri
Toplam Üretim (yıllık değişim)	Ekim	-% 10,5	% 1,0
Yurt İçi Satışlar (yıllık değişim)	Ekim	-% 13,3	% 12,1
Yurt İçi Ciro (reel, yıllık değişim)	Eylül	% 7,0	% 13,9
İhracat (adet, yıllık değişim)	Ekim	-% 0,4	% 5,0
İhracat (tutar, yıllık değişim)	Ekim	% 2,6	% 11,5
DTM Satın Alma Eğilimi (aylık değişim)	Kasım	% 1,1	-% 7,4
Takipteki Krediler Oranı	Ekim	% 2,9	% 3,1

Eylül ayında adet bazında yıllık bazda %12,1 artan **yurt içinde beyaz eşya satışları**, Ekim'de ürün fiyatlarındaki artış ve tüketim iştahındaki gerileme paralelinde **%13,3 oranında geriledi**. Böylece, Ocak-Ekim döneminde yurt içi satışlardaki yıllık artış %9,5 düzeyinde gerçekleşti.

Küresel ölçekte etkili olmaya devam eden çip krizinin üretim üzerindeki daraltıcı etkisine karşılık, değer bazında beyaz eşya ihracatı 2021'in Eylül ve Ekim aylarında bir önceki yılın aynı dönemine göre yükseldi. Bu gelişmede, döviz kurundaki hızlı artış etkili oldu. Eylül ayında artış hızı yavaşlayan adet bazında ihracat ise Ekim ayında yıllık bazda azaldı. Adet bazında **beyaz eşya ihracatındaki yıllık artış Ocak-Ekim 2021 döneminde %23,8 olarak gerçekleşti**.

Türkiye Beyaz Eşya Sanayicileri Derneği (TÜRKBEŞD) tarafından yapılan açıklamada, **sektörün maliyetlerinin**, girdi tedarikinde ve lojistik süreçlerde yaşanan sorunların yanı sıra döviz kurlarındaki hızlı yükselişin de etkisiyle önümüzdeki dönemde de **artmaya devam edeceğine** dikkat çekiliyor. Sektörde nihai ürün fiyatlarına yansıyan maliyet artışlarının, 2022'nin ilk çeyreğinde de etkisini sürdüreceği tahmin ediliyor.

Kasım ayına ilişkin mevsim etkilerinden arındırılmış tüketici güven endeksinin alt endekslerine göre, gelecek 12 aylık dönemde hanenin maddi durum beklentisinin bir önceki aya göre %8,8 oranında gerilediği, bu doğrultuda gelecek 12 aylık dönemde **dayanıklı tüketim mallarına harcama yapma düşüncesinin azaldığı** gözlemlendi. Söz konusu gelişme, tüketim iştahındaki gerilemeye bağlı olarak yurt içi satışların ilerleyen dönemde de baskı altında kalabileceğine işaret ediyor.

Yeni varyant turizm sektöründeki toparlanmayı tehdit ediyor.

		Son Veri	Önceki Veri
Yabancı Ziyaretçi (yıllık değişim)	Ekim	% 99,3	% 59,5
Turizm Geliri (yıllık değişim)	Eylül	% 100,9	% 184,5
Turizm Gideri (yıllık değişim)	Eylül	% 642,3	% 431,4
Takipteki Krediler Oranı	Ekim	% 5,2	% 5,2

Turizm gelirleri Eylül ayında yıllık bazda %100,9 artarak 3,2 milyar USD düzeyinde gerçekleşti. Yılın ilk 9 aylık döneminde geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre %106,7 oranında yükselerek 14,3 milyar USD düzeyine yükselen **turizm gelirleri 2019 yılı seviyesine göre ise %37,8 gerileme kaydetti.**

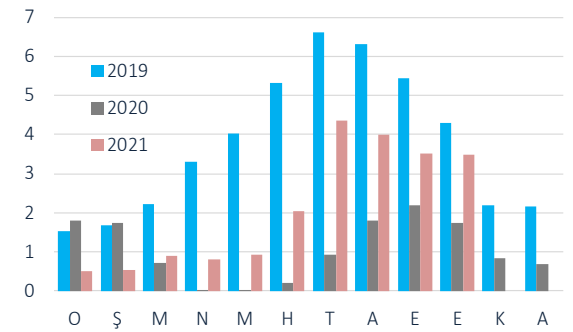
Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı Ekim ayında yıllık bazda %99,3 artarak 3,5 milyon kişi oldu. Böylece, Ocak-Ekim döneminde yabancı ziyaretçi sayısı yıllık bazda %88 artarak 21 milyon kişiye ulaştı. **Ziyaretçi sayısı** Ekim ayındaki olumlu görünümüne karşılık, **pandemi öncesi seviyelerin altında seyretmeye devam etti.**

Ocak-Ekim döneminde Türkiye'ye en fazla yabancı ziyaretçi gönderen ülke Rusya oldu. Bu dönemde **Rusya'nın toplam ziyaretçi sayısı içindeki payı %20,7 seviyesinde gerçekleşti.** 21 Eylül itibarıyla Rusya'nın dört şehriden daha Türkiye'ye hava yolu ulaşımının başlatılmasının, yılın geri kalanında Türkiye'ye yönelik seyahatleri olumlu etkilemesi bekleniyordu. Ancak, **Omicron varyantı sebebiyle seyahat kısıtlamalarının yeniden sıkılaştırılmaya başlanmasıyla,** beklentiler yeniden olumsuz bir görünüm aldı.

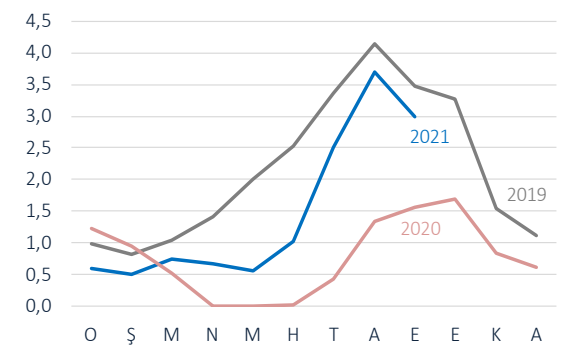
19-21 Kasım tarihlerinde düzenlenen **2021 Turizm Kongresi'**nde konuşan TÜRSAB Başkanı Bağlıkaya, 2022 yılında turizm gelirlerinin 30 milyar USD'yi aşmasını beklediklerini belirtti. Mevcut durumda Ekim ayı kurlarıyla hesaplanan erken rezervasyon fiyatlarının ilerleyen dönemde yukarı yönlü revize edileceğini ifade eden Bağlıkaya, önümüzdeki sezon yurt dışı talebin artmasıyla birlikte iç pazara ayrılacak kapasitede sıkıntılardan yaşanabileceğini ifade etti.

Öte yandan, **koronavirüsün yeni varyantı** turizm sektöründeki toparlanma ve **gelecek yıla ilişkin olumlu beklentiler açısından risk oluşturuyor.** Yeni varyantın daha bulaşıcı ve aşıya karşı dayanıklı olabileceği yönündeki değerlendirmeler endişeleri artırıyor.

Gelen Yabancı Ziyaretçi Sayısı
(milyon kişi)

Net Turizm Gelirleri
(milyar USD)

Tarım sektörü 3. çeyrekte yıllık bazda %5,9 daraldı.

		Son Veri	Önceki Veri
Büyüme (reel, GSYH alt kalemi)	2021 Ç3	-% 5,9	% 0,6
Bitkisel Üretim (ton, yıllık değişim)	2021 T2 ¹	-% 6,0	% 7,6
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	2021 T2 ¹	-% 12,0	% 11,8
Sebzeler	2021 T2 ¹	-% 0,2	% 0,3
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	2021 T2 ¹	% 4,6	% 5,8
İhracat (USD, yıllık değişim)	Ekim	% 14,6	% 29,8
İthalat (USD, yıllık değişim)	Ekim	% 31,0	% 69,9
Tarım-ÜFE (yıllık değişim)	Ekim	% 23,1	% 23,3
FAO Gıda Fiyat Endeksi (reel, yıllık değişim)	Ekim	% 29,3	% 29,8
Takipteki Krediler Oranı	Ekim	% 2,8	% 2,8

Tarım sektörü 2021 yılının 3. çeyreğinde yıllık bazda %5,9 oranında daraldı. İlk çeyrekteki %8,3'lük güçlü performansın ardından ikinci çeyrekte sınırlı bir büyüme kaydeden tarım sektörü, son çeyrekteki daralmayla birlikte, ilk 9 aylık dönemde yıllık bazda %2,8 küçüldü.

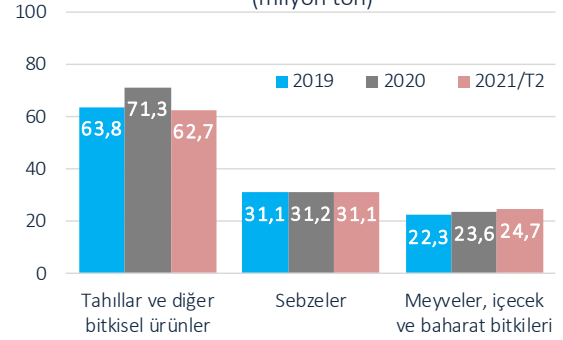
TÜİK, bu yılın bitkisel üretimine ilişkin ikinci tahminini açıkladı. Buna göre, 2021 yılında tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde üretimin %12, sebzelerde %0,2 düşeceği öngörüldü. Meyveler, içecek ve baharat bitkilerinin üretiminde ise %4,6 oranında artış yaşanacağı tahmin edildi. İkinci dönem tahminlerinin, Mayıs ayında yayımlanan birinci dönem tahminlerine kıyasla tarım sektöründe daha derin bir daralmaya işaret ettiği görülüyor.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından geçtiğimiz günlerde yayımlanan Gıda Görünümü raporunda, Türkiye'de tahıl üretiminin 2021'de bir önceki yıla göre %15 civarında gerileyeceği ve tahıl ithalatının %35 oranında artarak 15 milyon tona ulaşacağı tahmin edildi.

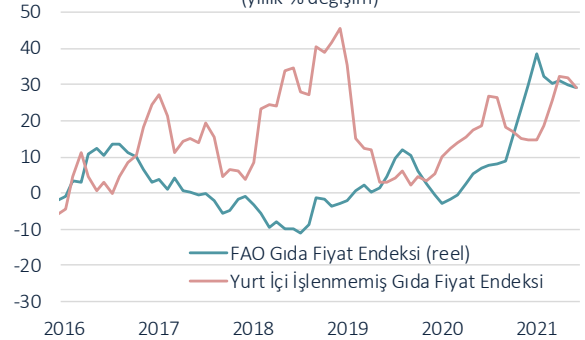
Küresel ölçekte etkili olan iklim koşullarının tarımsal üretimi sekteye uğratması başta olmak üzere, lojistik süreçlerde yaşanan problemler, artan enerji maliyetleri, hızlı yükselen gübre fiyatları ve güçlü görünümünü koruyan talep koşulları, dünya genelinde gıda enflasyonu üzerinde yukarı yönlü baskı oluşturuyor. Tarımsal emtia fiyatları yükselmeye devam ederken, FAO Gıda Fiyat Endeksi Ekim ayı itibarıyla tarihi yüksek seviyelerde seyrediyor.

Önümüzdeki döneme ilişkin tahminler, özellikle tahıllarda yüksek fiyat seviyesinin küresel ölçekte 2022'nin 2. çeyreğine kadar süreceğine işaret ediyor. Ekim ayı itibarıyla buğday fiyatlarının 2012'den bu yana en yüksek seviyesine ulaştığı dikkat çekiyor. Bu durum, toplam tahıl tüketiminin yaklaşık %30'unu ithal eden Türkiye açısından önemli bir risk oluşturuyor.

Bitkisel Üretim
(milyon ton)

Gıda Enflasyonu
(yıllık % değişim)

(1) İlgili yılın üretimine ilişkin ikinci tahmini ifade etmektedir.

İktisadi Araştırmalar Bölümü

İzlem Erdem

Bölüm Müdürü ve Başekonomist
izlem.erdem@isbank.com.tr

Ahmet Aşarkaya

Uzman
ahmet.asarkaya@isbank.com.tr

Alper Gürler

Birim Müdürü
alper.gurler@isbank.com.tr

Kaan Tuncalı

Uzman Yardımcısı
kaan.tuncali@isbank.com.tr

Aslı Şat Sezgin

Müdür Yardımcısı
asli.sat@isbank.com.tr

Salih Zeki Atılğan

Uzman Yardımcısı
zeki.atilgan@isbank.com.tr

YASAL UYARI

Bu rapor Bankamız uzmanları tarafından güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle, sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır ve hiçbir şekilde finansal enstrümanların alım veya satımı konusunda tavsiye veya finansal danışmanlık hizmeti sağlanması olarak yorumlanmamalıdır. Bu raporda yer verilen görüş ve değerlendirmeler, hiçbir şekilde Türkiye İş Bankası A.Ş. 'nin kurumsal yaklaşımını yansıtmamakta olup, raporu kaleme alan uzmanların kişisel görüş ve değerlendirmeleridir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgi, görüş ve değerlendirmelerin doğru, değişmez ve eksiksiz olması konusunda herhangi bir şekilde garanti vermemektedir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgilerde herhangi bir bildirimde bulunmaksızın değişiklik yapma hakkına sahiptir. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan Türkiye İş Bankası A.Ş. hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir.

İşbu rapor üzerinde Bankamızın telif hakkı olup, Bankamızın yazılı izni alınmaksızın herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir amaçla, kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya yayımlanamaz. Tüm haklarımız saklıdır.